DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

અહેવાલયોગ્ય

ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતમાં

દીવાની અપીલીય હકૂમત

દીવાની અપીલ નં. ૬૩૮૦/૨૦૧૨

કપિલાબેન અંબાલાલ પટેલ અને અન્ય..... અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય..... સામાવાળા(ઓ)

ચુકાદો

ન્યાયમૂર્તિશ્રી એ. એમ. ખાનવિલકર

૧. આ અપીલમાં લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ (એલપીએ) નં.૨૩૩/૨૦૦૬માં અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલત[1]ની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પસાર કરાયેલા તા.૨૬/૦૪/૨૦૧૧ના ચુકાદા અને આદેશને પડકારવામાં આવેલ છે, જેમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશન સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૨૬૦૨/૨૦૦૧ને કાઢી નાખવામાં આવેલ અને ઉપરોક્ત રિટ પિટિશનમાં ઉચ્ચ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા

1 ટૂંકમાં, 'ઉચ્ચ અદાલત'

તા.૨૧/૧૨/૨૦૦૫ના ચુકાદા અને આદેશને રદ કરવામાં આવેલ છે. ઉપરોક્ત રિટ અરજી દ્વારા, અપીલકર્તાઓએ નીચેની દાદ માંગેલ હતીઃ

> "૮. અરજદારો દાદ માંગે છે કે આ માનનીય અદાલત દ્વારા પરમાદેશની રિટ અથવા પરમાદેશ પ્રકારની કોઈ રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, દિશાનિર્દેશ અને/અથવા આદેશ જારી કરવામાં આવે અને અદાલતઃ
>
> (ક) એવું જાહેર કરે કે તારીખ ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના પંચનામા(પરિશિષ્ટ ડી) અને અહીં ઉપર ઉલ્લેખિત પેરા (સી) માં ઉલ્લેખિત જમીનોનો કહેવાતો પરોક્ષ અથવા પ્રત્યક્ષ કબજો લેવા માટે સામાવાળાઓની કહેવાતી કાર્યવાહી કાયદાની વિરુદ્ધ છે અને તેની કોઈ કાનૂની અસર નથી.
>
> (ખ) સામાવાળાઓને તા. ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ ના પંચનામા (એનેક્ષર-ડી) માં ઉલ્લેખિત અરજદારોની ૧૨૩૮૫ ચોરસ મીટર જમીન અથવા તેના કોઈપણ ભાગને ખલેલ પહોંચાડવા અથવા તેનો કબજો લેવા સામે કાયમી ધોરણે પ્રતિબંધ ફરમાવે.

(ગ) સામાવાળાઓને આદેશ આપે કે તેઓ અરજદારોને ઉપરોક્ત જમીનનો કબજો પાછો આપે, જો તેઓ વાસ્તવિક રીતે તેના કબજામાં હોય અથવા તેના પર કબજો હોય.

(ઘ) સક્ષમ સત્તામંડળના તા.૦૧/૦૨/૧૯૮૫ના આદેશ અનુસાર સામાવાળાઓને ઉપરોક્ત જમીનના સંબંધમાં કોઈપણ કાર્યવાહી કરવાથી રોકવામાં આવે.

(ચ) આ અરજીની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ સુધી, સામાવાળાઓને અરજદારો અને અન્ય સંયુક્ત ધારકોના સંયુક્ત કબજામાં રહેલી જમીનના કબજામાં કોઈપણ રીતે દખલ પહોંચાડવા અથવા દખલ કરવા પર પ્રતિબંધ ફરમાવે.

(છ) કેસની હકીકતો અને સંજોગો જોતાં આ માનનીય અદાલતને યોગ્ય અને વાજબી લાગે તેવી અન્ય અને વધુ દાદ આપવામાં આવે.

(જ) આ અરજીનો ખર્ચ અપાવો."

૨. જે પૃષ્ઠભૂમિમાં રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી તે આ રીતે વર્ણવી શકાય.

૩. અપીલકર્તાઓ જમીનના મૂળ માલિક નામે, પરસોત્તમભાઈ પટેલ, જેઓ ગુજરાત રાજ્યમાં શહેરી જમીન (ટોચમર્યાદા અને નિયમન) અધિનિયમ, ૧૯૭૬[2], જે ગુજરાતમાં તા.૧૭મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૭૬ના રોજથી અમલમાં આવેલ તેની શરૂઆત પહેલા એટલે કે ૨૮મી જાન્યુઆરી, ૧૯૭૬ના રોજ મૃત્યુ પામ્યા હતા, તેમના કાનૂની પ્રતિનિધિ હોવાનો દાવો કરે છે. તેમને પાંચ પુત્રો હતા, નામે (૧) અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, (૨) મગનભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, (૩) બાબરભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, (૪) ભાઈલાલભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલ અને (૫) રમણભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલ. ઉક્ત પરસોત્તમભાઈ પટેલના પરિવારે ૧૩/૦૮/૧૯૭૬ના રોજ ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૬ હેઠળ (૧) અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, (૨) મૃતક મગનભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલના પુત્ર ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલ, (૩) મૃતક બાબરભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલના પુત્રો જયંતિભાઈ બાબરભાઈ પટેલ અને જેઠાભાઈ બાબરભાઈ પટેલ, (૪) મૃતક ભાઈલાલભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલના પુત્ર નટવરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ, અને (૫) રમણભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલને ગુજરાત રાજ્યમાં વડોદરા જીલ્લામાં માંજલપુર ગામમાં સર્વે નં.૩૬૨, ૩૭૮, ૫૯૨, ૫૯૩/૧, ૫૯૩/૨ (અંતિમ ખંડ નં.૨૮૦, ૨૮૭, ૧૦૮, ૧૧૫ અને ૧૧૬)ની ૩૦૩૮૫.૧૦ ચોરસ મીટર જમીનના

2 ટુંકમાં, '૧૯૭૬નો અધિનિયમ'

માલિક તરીકે નિવેદનો રજુ કરેલ. નિવેદનો દર્શાવે છે કે અન્ય વ્યક્તિઓ પણ ઉપર જણાવેલ આ જમીનમાં હિત ધરાવતા હતાં.ત્યારબાદ, પાંચેય ભાઈઓ વતી ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૦(૧)(ક) હેઠળ મુક્તિ મેળવવા માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. જે ગુજરાત સરકારના મહેસૂલ વિભાગના નાયબ કલેક્ટર અને ઉપસચિવ દ્વારા તા.૦૬/૦૩/૧૯૮૦–૨૯/૧૧/૧૯૮૦ ના હુકમ દ્વારા મંજુર કરવામાં આવેલ હતી.તા.૦૮/૦૬/૧૯૮૧ના રોજ, મુસદ્દારૂપ નિવેદનોના જવાબમાં, કુલમુખત્યાર રમણભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલ દ્વારા અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં નામે વાંધાઓ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા.જમીનમાલિકો દ્વારા ખેતીમુક્તિ રદ કરવાની વિનંતીના અનુસંધાને, સક્ષમ અધિકારી અને અધિક કલેક્ટર (યુએલસી), વડોદરા દ્વારા તા.૦૭/૧૧/૧૯૮૩ના રોજ હુકમ પસાર કરવામાં આવેલ હતો.જમીનમાલિકો દ્વારા રજૂ કરાયેલા નિવેદનોને અનુસંધાને અને મુસદ્દારૂપ નિવેદન અંગેના વાંધાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, સક્ષમ સત્તામંડળે ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૯ હેઠળ અંતિમ નિવેદન બહાર પાડ્યું હતું, જેમાં ૧૨ વ્યક્તિઓને ૧૨૩૮૫ ચોરસ મીટરની વધારાની જમીનના ધારકો તરીકે જાહેર કરવામાં આવેલ હતા, જેની વિગતો તા.૦૧/૦૨/૧૯૮૫ના હુકમમાં નીચે મુજબ નોંધવામાં આવી છેઃ

"ફાજલ જમીનની વિગતો

= = = = = = = = = = = = = = =

ગામ	એસ. નં.	અંતિમ ખંડ નં.	ક્ષેત્રફળ	વિભાગ
મંજલપુર	૩૬૨	૨૮૦ પૈકી	૨૬૭૨.૩	રહેણાંક
"	૩૭૮	૨૮૭	૩૦૩૫.૦	"
"	૫૯૨	૧૦૮	૨૭૪૭.૦	"

"	૫૯૩/૧	૧૧૫	૧૫૪૬.૦	"
"	૫૯૩/૨	૧૧૬	૨૩૮૫.૦	"
			૧૨૩૮૫.૩	

૧૨૩૮૫ ચોરસ મીટર"

જમીન માલિકોને યોગ્ય રીતે જાણ કરવામાં આવી હતી કે અંતિમ નિવેદનમાં ઉલ્લેખિત ફાજલ/વધારાની જમીન સરકારને જ્યારે જરૂર લાગશે ત્યારે સંપાદન કરવામાં આવશે અને ત્યાં સુધી ધારકો તેનો કબજો ચાલુ રાખી શકે છે. ત્યારબાદ, ૦૮/૦૩/૧૯૮૫ – ૨૧/૦૩/૧૯૮૫ ના રોજ, ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૧) હેઠળ ફાજલ/વધારાની જમીનના સંપાદનના પ્રસ્તાવ સાથે એક જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. આ જાહેરનામામાં માત્ર ચાર (૪) નામો અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલ, નટવરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ અને જયંતીભાઈ બાબરભાઈ પટેલ હતા અને આઠ (૮) અન્ય સંયુક્ત માલિકોના નામ બાકાત રાખવામાં આવ્યા હતા, જેમ કે તા.૦૧/૦૨/૧૯૮૫ના ના હુકમમાં ઉલ્લેખિત છે, જેઓ મૂળ માલિકના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ અને મૃતક પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં પરિવારના સભ્યો પણ હતા. ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૩) હેઠળ અનુવર્તી સૂચના (તારીખ ૩૧/૦૫/૧૯૮૫) રાજપત્રમાં તા.૨૫/૦૭/૧૯૮૫ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી. ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૩) હેઠળ જાહેરનામું, જેના દ્વારા ફાજલ/વધારાની જમીન રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થઈ હતી, તે બહાર પાડ્યા બાદ જ, ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૧ હેઠળ મુક્તિ માટે અરજી અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ અને ત્રિભુવનદાસ છોટાભાઈ પટેલ દ્વારા

તા.૨૨/૦૮/૧૯૮૫ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી. જ્યારે કલમ–૨૧ હેઠળ ઉપરોક્ત અરજી વિચારણા હેઠળ હતી, ત્યારે ખાલી જમીનનો કબજો સોંપવા માટે ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૫) હેઠળ ૧૭/૧૨/૧૯૮૫ ના રોજ જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. જેની અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલને તા.૨૬/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ એનેક્ષર–એ૧૧માં દર્શાવેલ શેરા મુજબ અને જયંતીભાઇ બાબરભાઈ પટેલ પર એનેક્ષર–એ૧૨માં દર્શાવેલ શેરા મુજબ તે જ તારીખે બજવણી કરવામાં આવી હતી. ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૫) હેઠળ અધિસૂચના/નોટિસની બજવણી બાદ, અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનું તા. ૩૧/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ અવસાન થયું હતું.તેમ છતાં, ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૫) હેઠળ તા.૨૩/૦૧/૧૯૮૬ ના રોજ અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલ, નટવરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ અને જયંતીભાઈ બાબરભાઈ પટેલનાં નામોનો ઉલ્લેખ કરી બીજી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત નોટિસમાં એવું જણાવવામાં આવેલ હતું કે કબજો સોંપવાની તારીખ ૦૧/૦૨/૧૯૮૬ના રોજ ૧૧.૦૦ કલાકની નક્કી કરવામાં આવી હતી.અને મેળવનારાઓને કબજો સોંપવા માટે સ્થળ પર હાજર રહેવા માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તાઓના જણાવ્યા અનુસાર, આ નોટિસ માત્ર અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલને જ જારી કરવામાં આવી હતી અને અન્ય જમીન માલિકોને નહીં. જોકે, સામાવાળા રાજ્યએ અપીલકર્તાઓના આ તથ્યાત્મક વર્ણનનો વિરોધ કર્યો છે અને એનેક્ષર–આર–૨માં લેખિત રજૂઆતો સાથે રજૂ કરવામાં આવેલી સ્વીકૃતિઓ પર આધાર રાખ્યો છે. જો કે, સામાવાળા રાજ્ય દ્વારા તે

તકરાર નથી કે અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલને મોકલવામાં આવેલી નોટિસ તા.૦૨/૦૨/૧૯૮૬ના રોજ "માલિક મરણ ગયેલ છે"ના શેરા સાથે પરત ફરેલ હતી. ફાજલ/વધારાની જમીનનો કબજો બે સ્વતંત્ર સાક્ષીઓ દ્વારા હસ્તાક્ષરિત તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના પંચનામા દ્વારા લેવામાં આવ્યો હતો. તા.૧૧/૦૪/૧૯૮૬ના રોજ, વડોદરા શહેરના મામલતદારને દર્શાવેલી જમીનના સંબંધિત મહેસૂલ રેકોર્ડમાં રાજ્ય સરકારનું નામ દાખલ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, મૃતક અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં વારસદાર ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલને વળતરની રકમ નક્કી કરવા માટે તા.૨૭/૦૫/૧૯૮૬ ના રોજ હાજર થવા માટે ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૧ હેઠળ તા.૧૭/૦૫/૧૯૮૬ના રોજ વળતરની રકમના નિર્ધારણ માટે હાજર થવાની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. સક્ષમ સત્તામંડળે તા.૦૬/૦૮/૧૯૮૬ ના રોજ વળતરની રકમ નિર્ધારીત કરેલ. ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૧ હેઠળ જમીન માલિકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી તા.૧૫/૧૨/૧૯૮૬ના રોજ નામંજુર કરવામાં આવી હતી.

૪. ઉપરોક્ત નિર્ણયને જમીન માલિકો દ્વારા તેમના કુલમુખત્યાર ધારકો રમણભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલ અને ત્રિભુવનદાસ છોટાભાઈ પટેલ દ્વારા ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૩૩ હેઠળ અપીલ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો. આ અપીલમાં, સક્ષમ સત્તામંડળે તા.૦૪/૦૪/૧૯૮૮ ના રોજ જવાબ દાખલ કર્યો હતો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે કલમ–૨૧ હેઠળની અરજી ટકવાપાત્ર નથી, કારણ કે

૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૩) હેઠળ જાહેરનામાના પરિણામે જમીન પહેલેથી જ રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થઇ ગયેલ હતી. ઉપરોક્ત અપીલ તા.૨૮/૦૮/૧૯૯૫ના રોજ અપીલીય સત્તામંડળ દ્વારા નામંજુર કરવામાં આવી હતી. જો કે, દેવીકાબેન ચંદુભાઈ ભાઈલાલભાઈ (ભાઈલાલભાઈ પરસોત્તમભાઇ પટેલનો પુત્ર ચંદુભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલની પુત્રી) અને તેના ત્રણ ભાઈ–બહેનોએ બે વર્ષ કરતાં વધુ સમય વીતી ગયા પછી એટલે કે તા.૨૯/૦૪/૧૯૯૮ના રોજ અપીલીય સત્તામંડળ દ્વારા તા.૨૮/૦૮/૧૯૯૫ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ સામે ફેરવિચારણા અરજી દાખલ કરી હતી. તે ફેરવિચારણા અરજીને તા. ૧૯/૦૯/૧૯૯૮ ના રોજ ગુણદોષ પર મંજૂર કરવામાં આવેલ હતી અને પ્રોસીડીંગ્સને ગુણદોષ પર નવેસરથી વિચારણા માટે સક્ષમ અધિકારીને રિમાન્ડ કરવામાં આવી હતી.

૫. રિમાન્ડ પ્રોસીડીંગ્સ (કલમ–૨૧ હેઠળની અરજીમાંથી ઉદ્‌ભવેલ) ની પેન્ડન્સી દરમિયાન, રદ અધિનિયમ, નામે, શહેરી જમીન (ટોચમર્યાદા અને નિયમન) રદ અધિનિયમ, ૧૯૯૯[3] તા.૩૦/૦૩/૧૯૯૯ના રોજથી અમલમાં આવેલ. ત્યારબાદ, જમીન માલિકોએ તા.૩૦/૦૪/૧૯૯૯ના રોજ સક્ષમ અધિકારી સમક્ષ શહેરી જમીન પ્રાધિકરણ/હોદ્દાની રૂએ, અધિક મુખ્ય સચિવ, મહેસુલ વિભાગ, ગુજરાત દ્વારા પસાર કરાયેલા ૧૯/૦૯/૧૯૯૮ના આદેશ દ્વારા અગાઉના તમામ આદેશો અથવા અધિસૂચનાઓ રદ કરવામાં આવે છે તેમજ જમીન

3 ટુંકમાં, 'રદ અધિનિયમ'

હવે કોઈપણ રીતે સરકારમાં નિહીત કરવામાં આવતી નથી તેવી અસર હેતુ ના વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી. ઉપરોક્ત અરજીને અનુસંધાને, સક્ષમ સત્તામંડળે તા.૧૯/૦૫/૧૯૯૯ના આદેશમાં જણાવ્યું હતું કે જમીન માલિકોને આ પ્રકારનું ના વાંધા પ્રમાણપત્ર આપી શકાય નહીં, કારણ કે જમીનને પહેલેથી જ ફાજલ જાહેર કરવામાં આવેલ છે અને ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૧), ૧૦(૩), ૧૦(૫) અને ૧૦(૬) હેઠળ પગલાં લેવામાં આવ્યા છે, જે આખરી સ્વરૂપમાં છે.

૬. આ નિર્ણય પછી, અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં કુલમુખત્યાર કમલેશભાઈ પારેખને તા. ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજના કબજા પંચનામાને પડકારવા માટે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન (એસસીએ) નંબર ૮૪૦૨/૧૯૯૯ રૂપે રિટ અરજી દાખલ કરવાની સલાહ આપવામાં આવી હતી. વિદ્વાન સિંગલ ન્યાયમૂર્તિએ તા.૦૫/૧૨/૨૦૦૦ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા આ રિટ અરજીને આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવેલ હતી. તે નિર્ણયથી નારાજ થઈને, રાજ્ય સરકારે એલ. પી. એ. નંબર ૪૬૦/૨૦૦૨ દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચ સમક્ષ અપીલમાં અન્ય આધારો સાથે એ બાબતને પડકારેલ કે, તા.૩૧/૧૨/૧૯૮૫ના રોજના અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં અવસાનને કારણે રિટ પિટિશન દાખલ કરવાનો કમલેશભાઈ પારેખને કોઈ અસ્તિત્વ ધરાવતો અધિકાર અથવા સ્થાન નથી, જેના પરિણામે આવી અરજી દાખલ કરવાનો અધિકારનો અંત આવી ગયો હતો. જ્યારે ઉપરોક્ત અપીલ પેન્ડિંગ હતી, ત્યારે અત્રેના અપીલકર્તાઓને સમાન દાદ માગતી

સ્વતંત્ર રિટ અરજી – એસસીએ નંબર ૧૨૬૦૨/૨૦૦૧ની દાખલ કરવાની સલાહ આપવામાં આવી હતી. આ રિટ અરજીની દાદ ઉપરોક્ત પરિચ્છેદ–૧માં ફરીથી રજુ કરવામાં આવેલ છે.

૭. આખરે, રાજ્ય સરકાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ એટલે કે એલપીએ નંબર ૪૬૦/૨૦૦૨ને તા.૧૬/૦૮/૨૦૦૫ ના રોજ ઉચ્ચ અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જેમાં મૃતક અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં કુલમુખત્યાર ધારક દ્વારા કરવામાં આવેલ રિટ અરજી ટકવાપાત્ર હોવા અંગેનો વાંધો સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. જોકે, અન્ય તમામ પ્રશ્નો અનિર્ણિત રાખવામાં આવ્યા હતા.

૮. જો કે, અત્રેના અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી એટલે કે એસસીએ નંબર ૧૨૬૦૨/૨૦૦૧ને ઉચ્ચ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા તા.૨૧/૧૨/૨૦૦૫ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેમાં નોંધેલ કારણોસર મંજૂર કરવામાં આવેલ હતી. તે નિર્ણય પર રાજ્ય સરકાર દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતની ડિવિઝન બેંચ સમક્ષ એલપીએ નંબર ૨૩૩/૨૦૦૬ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો, જેને તારીખ ૨૬/૦૪/૨૦૧૧ના રોજના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલ હતી.

૯. ડિવિઝન બેન્ચે સૌપ્રથમ એવું ઠરાવેલ હતું કે ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૧ હેઠળ જમીન માલિકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને સમયમર્યાદાનો બાધ હતો કારણ કે તે ૧૯૭૬ના અધિનિયમની શરૂઆતની તારીખથી ૧૧૩૯ દિવસ પછી દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે ૦૩/૦૪/૧૯૭૯ અગાઉ દાખલ થવી જોઈતી હતી, જ્યારે કે તે ૨૨/૦૮/૧૯૮૫ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને આવી વિલંબિત અરજીને ધ્યાનમાં લેવા માટે સક્ષમ અધિકારીને કોઈ સત્તા આપવામાં આવી ન હતી. એમ કહીને, એવું ઠરાવવામાં આવેલ કે તમામ જમીન માલિકોએ સક્ષમ અધિકારીના નિર્ણયને પડકાર્યો નથી. જોકે, કલમ–૩૩ હેઠળની અપીલને માત્ર અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં કુલમુખત્યારધારક રમણભાઈ પરસોત્તમભાઈ પટેલ અને ત્રિભુવનદાસ છોટાભાઈ પટેલ દ્વારા જ દાખલ કરવામાં આવી હતી. અન્ય કોઈ અપીલકર્તાએ ઉપરોક્ત અપીલને દાખલ કરેલ ન હતી અને આમ, તેમણે અંતિમતા પ્રાપ્ત કરવા માટે કલમ–૨૧ હેઠળ અરજીને નામંજુર કરતાં તા.૧૨/૧૨/૧૯૮૬ના આદેશને મંજૂર કરવામાં આવેલ હતો. ત્યારબાદ ડિવિઝન બેંચ આ અપીલકર્તાઓ દ્વારા સવાલવાળી રિટ અરજી દાખલ કરવામાં વિલંબ અંગે રાજ્ય દ્વારા લેવામાં આવેલા વાંધાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલ, જેમાં વર્ષ–૨૦૦૧માં ૧૪ વર્ષ વીતી ગયા પછી તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના કબજા પંચનામા સામે સવાલ ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલ હતો. આ વાંધાને ધ્યાનમાં લેતી વખતે, ડિવિઝન બેન્ચે આ રીતે નોંધ કરવામાં આવેલઃ

"૪૧. અપીલકર્તા રાજ્યએ ચોક્કસ દલીલ કરી છે કે કબજો લેવાના આદેશને ક્યારેય અપીલીય અધિકારી અથવા સમીક્ષા અધિકારી સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો ન હતો. તેને લાંબા વિલંબ પછી માત્ર રિટ પિટિશનમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો. **ઉપરોક્ત આધાર વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ લેવામાં આવ્યું હોવા છતાં, તેની યોગ્ય રીતે ચર્ચા કરવામાં આવી ન હતી.**

૪૨. અપીલકર્તા રાજ્યએ ચોક્કસ દલીલ કરી છે કે કબજો લેવાના આદેશને ક્યારેય અપીલીય અધિકારી અથવા સમીક્ષા અધિકારી સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો ન હતો. તેને લાંબા વિલંબ પછી માત્ર રિટ પિટિશનમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત આધાર વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ લેવામાં આવ્યું હોવા છતાં, તેની યોગ્ય રીતે ચર્ચા કરવામાં આવી ન હતી.

૪૩. શિવગોંડા અન્ના પાટીલ વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય – એઆઈઆર ૧૯૯૦ એસસી ૨૨૮૧ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અધિનિયમની કલમ–૧૦ને ધ્યાનમાં લેતાં એવું ઠરાવેલ હતું કે કલમ–૨૨૬ હેઠળ કાર્યવાહી ફરી શરૂ કરવા માટેની રિટ અરજી એ આધાર પર કરવામાં આવી હતી કે સક્ષમ સત્તામંડળે કેટલીક હકીકતોને ધ્યાનમાં લીધી ન હતી અને

વધારાની જમીન રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થયા પછી દસ વર્ષ પછી દાખલ કરવામાં આવેલી, જેને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા યોગ્ય રીતે રદ કરવામાં આવી હતી.

૪૪. કલમ–૨૨૬ હેઠળ અરજીને દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબના પ્રશ્નને નિર્ણિત કરતી વખતે, મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, અહમદનગર વિરુદ્ધ શાહ હૈદર બેગ – જેટી ૧૯૯૯ (૧૦) એસસી ૩૩૬ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવેલ કે સમન્યાયી સિદ્ધાંત, એટલે કે 'વિલંબથી સમન્યાય નિષ્ફળ જાય છે' બંધારણની કલમ–૨૨૬ હેઠળ રાહત આપવાની બાબતમાં તેનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ કરે છે. વિવેકાધીકાર હેઠળની દાદ એ પૂરી પાડવામાં આવી શકે છે કે જેણે તેના કૃત્ય અથવા વર્તન દ્વારા તેના અધિકારોને અલવિદા ન કહ્યું હોય. સમન્યાયિતા આળસુ પક્ષકારને બદલે સતર્ક પક્ષકારની તરફેણ કરે છે અને આ કાયદાનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે.

૪૫. **હાલના કેસમાં, અમને ધ્યાનમાં આવેલ છે કે જમીનનો કબજો ૨૦મી માર્ચ ૧૯૮૬ના રોજ લેવામાં આવ્યો હતો.કલમ–૨૧ હેઠળની અરજીને નામંજુર કરવાનો આદેશ રમણભાઈ પુરુષોત્તમભાઈ પટેલ સિવાયના તમામ અરજદારો સામે ૧૫મી**

ડિસેમ્બર, ૧૯૮૬ના રોજ આખરી તબક્કામાં પહોંચેલ હતી.અરજદારો તેમના અધિકારોના ઉપયોગમાં સતર્ક ન હોવા સામે રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી હતી, વિદ્વાન સિંગલ જજે આટલા લાંબા વિલંબ પછી કબજો લેવાના આદેશ સામેની અરજીને ચલાવવી જોઈએ નહીં."

(અવધારણા પૂરી પાડવામાં આવેલ છે)

ડિવિઝન બેન્ચે તે મુજબ રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને મંજૂર કરેલ હતી અને અત્રેના અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીને ફગાવી દીધી હતી, જેમાં વિદ્વાન સિંગલ જજના ચુકાદા અને આદેશને રદ કર્યો હતો અને જાહેર કર્યું હતું કે જમીનનો કબજો રાજ્યના સક્ષમ અધિકારી દ્વારા તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ યોગ્ય રીતે લેવામાં આવ્યો છે.

૧૦. જેનાથી નારાજ, જમીન માલિકોએ આ અદાલતનો સંપર્ક કર્યો છે.એવી દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે સામાવાળા રાજ્ય દ્વારા ભારપૂર્વક જણાવેલી હકીકતને સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી કે સવાલવાળી જમીનનો પ્રત્યક્ષ કબજો તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ લેવામાં આવ્યો છે. તે માત્ર કબજા પંચનામાના સ્વરૂપમાં કાગળ ઉપર કબજો હતો. અપીલકર્તાઓના જણાવ્યા અનુસાર, રિપીલ અધિનિયમની તારીખે સવાલવાળી જમીનનો વાસ્તવિક કબજો નિર્ણાયક છે અને ૧૯૭૬ના અધિનિયમ હેઠળ રાજ્ય સત્તામંડળોની તમામ કાર્યવાહી રદ થાય છે.

રાજ્યમાં જમીનની સૂચિત નિહિતતા અંગે ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૩) હેઠળ માત્ર જાહેરનામું બહાર પાડવું એ રદ અધિનિયમના હેતુઓ માટે પૂરતું નથી. **વિનાયક કાશીનાથ શિલકર વિરુદ્ધ નાયબ કલેક્ટર અને સક્ષમ અધિકારી અને અન્ય[4], ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ હરિ રામ[5], ગજાનન કમલ્યા પાટિલ વિરુદ્ધ અધિક કલેક્ટર અને સક્ષમ અધિકારી (યુએલસી) અને અન્ય[6] તેમજ મંગલસેન વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય[7]** પર આધાર રાખવામાં આવેલ છે. આ અદાલતનો તર્કસંગત અભિપ્રાય એ છે કે રાજ્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા પ્રત્યક્ષ કબજો લેવો જ જોઈએ, જેમાં ચુક થયેથી રિપીલ અધિનિયમને કારણે કાર્યવાહી રદ થશે. અપીલકર્તાઓએ મહેસૂલ રેકોર્ડ પર આધાર રાખ્યો છે જે દર્શાવે છે કે ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ કબજા પંચનામા પછી પણ અપીલકર્તાઓ/જમીન માલિકો પાસે કબજો ચાલુ રહ્યો છે. મહેસૂલ નોંધનું અનુમાનિત મૂલ્ય હોય છે અને સામાવાળા રાજ્ય તેનું ખંડન કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું હતું. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે કહેવાતો તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજનો કબજા પંચનામા એ બિલકુલ વિશ્વસનીય દસ્તાવેજ નથી. તે અસ્પષ્ટ છે અને વિગતોથી વિહોણું છે. તેની પ્રામાણિકતા અને વિગતો અંગે અપીલકર્તાઓ દ્વારા તકરાર લેવામાં આવેલ છે. તે ધ્યાનાકર્ષક છે કે આ સવાલવાળી જમીન વિખુટી છે અને જમીનનો એક પણ જોડાયેલ ટુકડો નથી, તેમ છતાં સંબંધિત સત્તાવાળાઓ દ્વારા પાંચ બિન–સંલગ્ન પ્લોટનો કબજો કઈ રીતે લેવામાં આવ્યો તે અંગે કોઈ સમજૂતી વિના એક સામાન્ય કબજા પંચનામા દોરવામાં

4 (૨૦૧૨) ૪ એસસીસી ૭૧૮ (પરિચ્છેદ ૯ થી ૧૧)
5 (૨૦૧૩) ૪ એસસીસી ૨૮૦ (પરિચ્છેદ ૩૬–૩૭)
6 (૨૦૧૪) ૧૨ એસસીસી ૫૨૩ (પરિચ્છેદ ૧૦ અને ૧૨)
7 (૨૦૧૪) ૧૫ એસસીસી ૩૩૨ (પરિચ્છેદ ૧૦ થી ૧૪)

આવેલ છે. વધુમાં, પંચનામામાં કોઈ સમય દર્શાવેલ નથી. આ તમામ ક્ષતિઓ એકમાત્ર નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે કબજા પંચનામા સ્થળની મુલાકાત લીધા વિના તેમની ઓફિસમાં બેઠેલા અધિકારીઓ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. બીજું, કબજા પંચનામા પર બાર(૧૨) જમીન માલિકોમાંથી કોઈએ સહી કરેલ નથી. અપીલકર્તાઓ કબજા પંચનામા ગેરકાયદેસર હોવાનું માનવા માટે અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં કબજો હોવાના હકીકતને રેકોર્ડ કરતા વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો પર પણ આધાર રાખે છે. ત્યારબાદ દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૧ હેઠળની અરજીનો આખરી નિર્ણય લેવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સત્તાવાળાઓ કબજા પંચનામાની નોંધ ન કરી શક્યા હોત. એ સ્વીકાર્ય છે કે, આ અરજી તા.૨૨/૦૮/૧૯૮૫ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલ અને તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ પડતર હતી. કાયદામાં તે અસ્વીકાર્ય છે અને તે આધાર પર પણ કાર્યવાહીને દૂષિત કરવામાં આવેલ છે. આ સ્થિતિને મજબૂત બનાવવા માટે, **મેસર્સ અવંતી ઓર્ગેનાઇઝેશન વિરૂદ્ધ સક્ષમ સત્તાધિકારી અને અધિક કલેક્ટર, અર્બન લેન્ડ સીલિંગ એક્ટ, રાજકોટ અને અન્ય[8]; સમરથબેન મણિલાલ ચોક્સી અને અન્ય વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય[9]; સવિતાબેન રમણભાઈ પટેલ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય**[10] ના કેસમાં ઉચ્ચ અદાલતની કુલ બેન્ચના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવી છે. **દારોથી ક્લેયર પરેરા (શ્રીમતી) અને અન્ય વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર**

8 એઆઈઆર ૧૯૮૯ ગુજરાત ૧૨૯
9 (૧૯૯૪) ૩૫(૧) જીએલઆર ૨૦૩
10 (૧૯૯૯)૪૦(૧) જીએલઆર ૮૬૦

રાજ્ય અને અન્ય[11]ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખવામાં આવેલ છે. **સાઉથ ઇન્ડિયા કોર્પોરેશન (પી) લિમિટેડ વિરુદ્ધ સેક્રેટરી, બોર્ડ ઓફ ત્રિવેન્દ્રમ અને અન્ય**[12]ના કેસ પર પણ આધાર મૂકવામાં આવેલ છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવેલ છે કે કલમ–૧૦ અને ૨૧, બંને, અધિનિયમના પ્રકરણ–૩ હેઠળ આવે છે, અને આમ, કલમ–૨૧ "કલમ–૧૦ હોવા છતાં" કાર્યરત થાય છે. **ખાસ અધિકારી અને સક્ષમ સત્તામંડળ, અર્બન લેન્ડ સીલિંગ્સ, હૈદરાબાદ અને અન્ય વિરૂદ્ધ પી.એસ. રાવ**[13]ના કેસ પર પણ આધાર રાખવામાં આવેલ છે, જેમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવેલ છે કે જ્યાં સુધી વધારાની જમીનનું પ્રમાણ નિર્ધારીત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી જમીનના માલિકે વધારાની જમીન પરત કરવાની અથવા ૧૯૭૬ના કાયદાની કલમ–૨૦ અથવા ૨૧ અથવા ૨૨ હેઠળ મુક્તિ મેળવવાની અપેક્ષા રાખી શકાય નહીં. વધુમાં, કલમ–૨૧ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાનો સમયગાળો ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૦ હેઠળ મુક્તિ પાછી ખેંચવાની તારીખથી ગણવો જોઈએ નહીં કે અધિનિયમની શરૂઆતની તારીખ એટલે કે ૧૭/૦૨/૧૯૭૬થી. એવી દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦ હેઠળ કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં તમામ જમીન માલિકોને નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી. તેથી, કબજા પંચનામાનો કોઈ અર્થ રહેતો નથી અને તે રદબાતલ અને ગેરકાયદેસર છે. **હરિરામ** (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે સ્પષ્ટતા કરી છે કે કલમ–૧૦(૫) અને/અથવા ૧૦(૬) હેઠળ નોટિસ આપવાની

11 (૧૯૯૬) ૯ એસસીસી ૬૩૩ (પરિચ્છેદ ૫ અને ૬)
12 એઆઈઆર ૧૯૬૪ એસસી ૨૦૭ (પરિચ્છેદ ૧૯)
13 (૨૦૦૦) ૨ એસસીસી ૪૫૧ (પરિચ્છેદ ૪)

જરૂરિયાત ફરજિયાત છે અને આમ કરવામાં નિષ્ફળ થયેથી, જમીન માલિકને નોટિસ વિના બેદખલ કરવામાં આવશે, જેને સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે ચાર (૪) નોટિસ મેળવનારના સંબંધિત હિસ્સા નીચે મુજબ છેઃ

સર્વે નં.	**વ્યક્તિગત**	**કુલ માલિકીની જમીન (ચોરસ મીટર)**	**યુએલસી અધિનિયમ હેઠળ મંજૂર કરાયેલી જમીન (ચોરસ મીટર)**	**વધારાની જમીન (ચોરસ મીટર)**
૧.	અંબાલાલ	૭૩૨૯.૫૦	૧૫૦૦	૫૮૨૯.૫૦
૨.	ભીખાભાઈ	૨૬૧૩.૫૦	૧૫૦૦	૧૧૧૩.૫૦
૩.	નટવરભાઈ	૧૫૪૬.૪૦	૧૫૦૦	૪૬.૪૦
૪.	જયંતીભાઇ	૧૭૫૮.૩૦	૧૫૦૦	૨૫૮.૩૦

સક્ષમ સત્તામંડળે બાર (૧૨) જમીન માલિકોને ઓળખેલ હોવા છતાં, તેમણે પસંદ કરેલા માત્ર ચાર (૪) જમીન માલિકોને જ નોટિસ આપવાનું પસંદ કર્યું હતું.તેમને આપવામાં આવેલી નોટિસ અન્ય જમીન માલિકોને બંધનકર્તા બનાવી ન શકે. નોટિસની ગેરહાજરીમાં, આવા જમીન માલિકોની જમીન સોંપવા અંગેની અરજીને સ્વીકારી શકાતી નથી. **રમણલાલ ભાઈલાલ પટેલ અને અન્ય વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય**[14] તેમજ **હર પ્યારી (શ્રીમતી) વિરૂદ્ધ બીજા અધિક ન્યાયાધીશ, મુરાદાબાદ અને અન્ય**[15] ના કેસ પર આધાર રાખવામાં આવેલ છે. જ્યાં સુધી અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલની વાત છે, તેમનું અવસાન તા.૩૧/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ

14 (૨૦૦૮) ૫ એસસીસી ૪૪૯ (પરિચ્છેદ ૨૭ અને ૨૯)
15 (૨૦૦૧) ૧૦ એસસીસી ૫૨૫ (પરિચ્છેદ ૩ અને ૪)

થયેલ હતું.પરિણામે, અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલને જારી કરાયેલી નોટિસ તેમના કાયદાકીય પ્રતિનિધિઓને બજવણી થયેલ ન હતી. વધુમાં, અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનો હિસ્સો કુલ ફાજલ/વધારાની જમીનમાં ૫૮૨૯.૫૦ ચોરસ મીટર છે, જેને બાકાત રાખવો જોઈએ અને રિપીલ અધિનિયમને ધ્યાનમાં રાખતાં તે સંબંધે વધુ કોઈ કાર્યવાહી થઈ શકતી નથી. હકીકતમાં, તકરાર એ છે કે ડિવિઝન બેન્ચે વિદ્વાન સિંગલ જજના નિર્ણયમાં દખલ ન કરવી જોઈએ, જે હાલના કેસની હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને સુચારુ રીતે લેવામાં આવેલ નિર્ણય અને ન્યાયી અભિગમ હતો.

૧૧. બીજી તરફ, સામાવાળા રાજ્ય તરફે દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી નિરાશાજનક રીતે વિલંબિત હતી અને બેદરકારી આધારીત હતી. દાવાવાળી જમીનનો કબજો તારીખ ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ ના રોજ કબજા પંચનામા દ્વારા લેવામાં આવેલ હતો. તે હકીકત અપીલકર્તાઓની જાણકારીમાં હતી, જે રેકોર્ડ પરથી અને ખાસ કરીને સામાવાળા રાજ્ય દ્વારા ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૧ હેઠળ અરજીના સંબંધમાં સમીક્ષા અરજીનો વિરોધ કરવા માટે લેવામાં આવેલા આધાર પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. સામાવાળા દ્વારા ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ કોઈ રાહત માટે હકદાર નથી કારણ કે ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ કબજો લઈ લેવામાં આવ્યો છે અને તે સવાલવાળી જમીન પહેલેથી જ રાજ્યમાં નિહિત છે. આમ, અપીલકર્તાઓ ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર હોવાની તેમની

જાણકારીમાં જ હતું.તે હકીકત સક્ષમ અધિકારી દ્વારા ફેરવિચારણા માટેની અરજી (કલમ–૨૧ હેઠળ) રિમાન્ડ કરતી વખતે ફેરવિચારણા અરજીમાં તા.૧૯/૦૯/૧૯૯૮ના આદેશમાં નોંધવામાં આવેલ છે. જોકે, હાલની રિટ અરજી માત્ર ૨૦૦૧માં જ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં આવા વિલંબ અને બેદરકારીનું કોઈ કારણ જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી, જે ઘણો ઓછો તર્કસંગત ખુલાસો છે. તેથી, ઉચ્ચ અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચે રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં વિલંબ અને બેદરકારીના આધાર સહિત અપીલકર્તાઓને દાવાવરોધ કરવા માટે ન્યાયી ઠેરવ્યા હતા.આ તારણ અપવાદમુક્ત છે. એવી દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના કબજા પંચનામા દ્વારા કબજો મેળવતા પહેલા, ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૫) હેઠળ જમીન માલિકોને યોગ્ય રીતે નોટિસો જારી કરવામાં આવી હતી. પ્રથમ નોટિસ તા.૧૭/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલ, નટવરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ અને જયંતીભાઇ બાબરભાઈ પટેલને જારી કરવામાં આવી હતી. જે યોગ્ય રીતે બજાવવામાં આવેલ હતી. તા.૨૩/૦૧/૧૯૮૬ના રોજની બીજી નોટિસ પણ અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ, ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલ, નટવરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ અને જયંતીભાઇ બાબરભાઈ પટેલને જારી કરવામાં આવી હતી.અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલને મોકલવામાં આવેલી બીજી નોટિસ "સદરહુ માલિક મરણ ગયેલ છે" ના શેરા સાથે પરત ફરેલ. જો કે, અન્ય નોટિસ મેળવનારાઓ–ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલ, નટવરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ અને જયંતીભાઈ બાબરભાઈને બીજી નોટિસ આપવામાં આવી હતી અને તેમની

સ્વીકૃતિઓ રેકોર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવી છે. તે નોટિસો છતાં, સંબંધિત અપીલકર્તાઓ ચોક્કસ તારીખે કબજો સોંપવા માટે હાજર રહેવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. તેથી, ૩૦ દિવસના સમયની રાહ જોયા બાદ, સત્તાધિકારીએ કબજા પંચનામા દ્વારા તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ બળજબરીથી કબજો લેવા માટે કાર્યવાહી કરવામાં આવેલ. તે કાયદામાં સ્વીકાર્ય છે અને વધારાની/ફાજલ જમીનના સંપાદનની પ્રક્રિયાને આગળ વધારવા માટે સત્તાધિકારીઓ માટે એકમાત્ર રસ્તો વધ્યો હતો. એવી દલીલ કરવામાં આવેસ છે કે અપીલકર્તાઓમાંથી કોઈએ પણ ઉપરોક્ત નોટિસ અથવા ૧૯૮૬ના કબજા પંચનામાને પડકારેલ ન હતો. વધુમાં, અપીલકર્તાઓએ અન્ય કાર્યવાહીઓ, જે આખરી થઈ ગયેલ છે અથવા તે બાબત માટે કે રિપીલ અધિનિયમની દ્રષ્ટિએ સમગ્ર કાર્યવાહીમાં રદ થયેલ છે તે અંગે જાહેરાતની વધુ રાહત માગેલ નથી, તે સારી રીતે જાણીને કે આવી અરજી તેમને ઉપલબ્ધ થશે નહીં કારણ કે તેમણે તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ ફાજલ/વધારાની જમીનનો કબજો ગુમાવ્યો છે.

૧૨. સામાવાળાએ **આસામ રાજ્ય વિ. ભાસ્કર જ્યોતિ શર્મા અને અન્ય**[16] તેમજ **લાર્સન એન્ડ ટુબ્રો લિમિટેડ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય**[17] પર પણ આધાર રાખેલ છે. સામાવાળાએ જણાવ્યા અનુસાર, ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૧ હેઠળ અરજીની પેન્ડન્સી ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૩) વિરુદ્ધ પ્રોસીડીંગ્સ માટે કોઈ બાધ નથી, જેમ કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા દલીલ કરવામાં

16 (૨૦૧૫) ૫ એસસીસી ૩૨૧ (પરિચ્છેદ ૧૩ થી ૧૭)
17 (૧૯૯૮) ૪ એસસીસી ૩૮૭ (પરિચ્છેદ ૧૪ થી ૧૬)

આવી છે.આ કાનૂની સ્થિતિ હવે તદ્દન નવી નથી અને હકીકતમાં, તે આ અદાલત દ્વારા **દારોથી ક્લેયર પરેરા** (ઉપરોક્ત) માં સ્પષ્ટ રીતે નકારી કાઢવામાં આવી છે. તદુપરાંત, કલમ–૨૧ હેઠળ અરજીની પેન્ડન્સી રદ થયેલ અધિનિયમ દ્વારા સાચવવામાં આવતી નથી, કારણ કે તે કાર્યવાહીમાં, માલિકોનો દાવો હક પ્રાપ્ત કરવા માટે છે અને ઉપાર્જિત હકના અમલીકરણ માટે નથી. **ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ જ્ઞાનબા દિલાવરસિંહ જાડેજા**[18] તેમજ **મધુસૂદન ભાનુપ્રસાદ પંડ્યા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય**[19]ના કેસ ઉપર પણ આધાર રાખવામાં આવેલ છે.

૧૩. એવી દલીલ કરવામાં આવેલ છે કે રાજ્ય સત્તાવાળાઓએ જમીનનો કબજો પહેલેથી જ લઈ લીધો છે, જેમ કે કબજા પંચનામા અને મહેસુલી દફ્તરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે, કારણ કે તેમાં રાજ્યનું નામ મામલતદાર, બરોડા સિટીના ૧૧/૦૪/૧૯૮૬ના રોજ પત્રવ્યવહાર દ્વારા કરવામાં આવેલી વિનંતીના અનુસંધાને સર્વે નંબર ૩૬૨, અંતિમ ખંડ નંબર ૨૮૦માં તા.૨૬/૦૯/૧૯૮૯ના રોજ અને અન્ય ફાજલ જમીનો માટે તા.૧૫/૦૨/૨૦૦૦ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. આ અરજી રદ અધિનિયમ અમલમાં આવે તે પહેલાં જ કરવામાં આવી હતી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તા.૦૧/૦૨/૧૯૮૫ના રોજ અંતિમ નિવેદન તૈયાર થયા પછી, ત્યારબાદ તરત જ કલમ–૧૦(૧) હેઠળ તા.૦૮/૦૩/૧૯૮૫–૨૧/૦૩/૧૯૮૫ના રોજ અને કલમ–૧૦(૩) હેઠળ, તા.૨૫/૦૭/૧૯૮૫ના રોજ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, ત્યારબાદ અધિનિયમની કલમ–૧૦(૫)

18 (૨૦૧૩) ૧૧ એસાસીસી ૪૮૬ (પરિચ્છેદ ૧૩)
19 (૨૦૧૯) એસસીસી ઓનલાઇન એસસી ૧૦૫૦ (પરિચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬)

હેઠળ અધિસૂચના/નોટિસ તા.૧૭/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ તેમજ તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ બળપૂર્વક કબજો લેતાં પહેલાં ફરીથી તા.૨૩/૦૧/૧૯૮૬ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ ટૂંક સમયમાં, મામલતદાર, બરોડા સીટીને તા.૧૧/૦૪/૧૯૮૬ના રોજ મહેસૂલી દફતરે રાજ્યનું નામ દાખલ કરવા માટે વિનંતી મોકલવામાં આવી હતી. તે અનુસાર, રાજ્યના નામની નોંધ યોગ્ય સમયે મહેસૂલી દફ્તરે કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, કબજો લેવામાં આવ્યો હોવાની હકીકત સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૮માં સમીક્ષા કાર્યવાહીમાં પણ નોંધવામાં આવી હતી અને તેમ છતાં, સવાલવાળી રિટ અરજી ૨૦૦૧માં જ તારીખ ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના કબજા પંચનામાને પડકારવા માટે દાખલ કરવામાં આવી હતી. તેથી, સામાવાળા દ્વારા દાદ માગવામાં આવેલ છે કે અપીલને રદ કરવામાં આવે અને ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદાને આ બાબત પર જ કાયમ રાખવું જોઈએ.

૧૪. અમે અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શ્યામ દીવાન અને સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી દીપાન્વિતા પ્રિયંકાને સાંભળ્યા છે.

૧૫. બન્ને પક્ષકારોની રજૂઆતો અને સંબંધિત રેકોર્ડ ધ્યાને લીધા પછી, એ સ્પષ્ટ છે કે અપીલકર્તાઓએ તમામ સંભવિત દલીલોનો આશરો લીધો છે. પ્રથમ, ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૨૦ હેઠળ મુક્તિ માટેની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેને સક્ષમ અધિકારી દ્વારા તા.૦૬/૦૩/૧૯૮૦ના રોજ મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, પરંતુ અપીલકર્તાઓએ તેને પાછી ખેંચવાનું પસંદ કર્યું હતું.

તે વિનંતી આખરે સક્ષમ અધિકારી દ્વારા તા.૦૧/૦૨/૧૯૮૫ના રોજ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ અપીલકર્તાઓએ ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૩) હેઠળ તા.૨૫/૦૭/૧૯૮૫ના રોજ જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવે ત્યાં સુધી રાહ જોઈ અને તા.૨૨/૦૮/૧૯૮૫ના રોજ અરજી દાખલ કરીને કલમ–૨૧ હેઠળ મુક્તિનો ઉપાય પસંદ કર્યો. તે તા.૧૫/૧૨/૧૯૮૬ના રોજ નામંજુર કરવામાં આવ્યું હતું, જેની વિરૂદ્ધ બે વર્ષ વીતી ગયા પછી માત્ર દેવીકાબેન ચંદુભાઈ ભાઈલાલભાઈએ તેના ત્રણ ભાઈ–બહેનો સહિત ફેરવિચારણા અરજી દાખલ કરી હતી. તેમ છતાં, સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા તે ચલાવવામાં આવેલ હતી અને અપીલમાં સમગ્ર હુકમને રદ કર્યા બાદ, તા.૧૯/૦૯/૧૯૯૮ના રોજ રિમાન્ડનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.ફેરવિચારણા કાર્યવાહીમાં પણ, રાજ્ય સત્તાવાળાઓએ કબજા પંચનામા દ્વારા તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ ફાજલ/વધારાની જમીનનો બળજબરીથી કબજો લીધો હોવાની હકીકત ફરીથી રજુ કરવામાં આવી હતી, જે તા.૧૯/૦૯/૧૯૯૮ના આદેશ પરથી જોઈ શકાય છે. તે સ્પષ્ટ નથી કે શા માટે અપીલકર્તાઓએ ઓછામાં ઓછું સામાવાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવેલા આવા અસંદિગ્ધ વલણમાંથી કોઇ સંકેત લઇ અને રાજ્યના જણાવેલા (૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજ બળજબરીથી કબજો લેવાના) વલણને પડકારવા માટે તરત જ આગળ વધ્યા ન હતા. કબજો લેવા ઉપરાંત, સામાવાળાએ વળતર નિર્ધારીત કરેલ હતું, જેના માટે તા.૧૭/૦૫/૧૯૮૬ના રોજ અપીલકર્તાઓને કલમ–૧૧ હેઠળની નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાઓનો એવો કેસ નથી કે તેઓ ૨૦૦૧ સુધી તે વિકાસ વિશે પણ અજાણ હતા. વર્ષ–૨૦૦૧માં

દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશનમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા આવી કોઈ દલીલ કરવામાં આવેલ નથી. સક્ષમ સત્તામંડળે તા.૧૯/૦૫/૧૯૯૯ના રોજના આદેશ દ્વારા ના વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવાનો ઇનકાર કર્યા બાદ જ, તેઓએ તા.૩૦/૦૩/૧૯૯૯ના રોજ અમલમાં આવેલા રદ અધિનિયમનો લાભ લઈને વિચાર બદલવાનું નક્કી કરેલ. જો કે, તેમણે સ્વર્ગીય અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં કુલમુખત્યારની રૂએ કમલેશભાઈ પારેખનાં નામે રિટ પિટિશન એસસીએ નંબર ૮૪૦૨/૧૯૯૯ દાખલ કરવાનું પસંદ કર્યું હતું, અને અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ દ્વારા આપવામાં આવેલ સત્તા તેમના મૃત્યુ બાદ તા.૩૧/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ સમાપ્ત થઈ ગઈ છે તેનો ખ્યાલ બહુ ઓછો હતો. તેમાં કોઈ શંકા નથી કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશને સમગ્ર કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે સમજાવવામાં આવ્યા હતા, જે તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના કબજા પંચનામા દ્વારા ફાજલ/વધારાની જમીનનો બળજબરીથી કબજો લેવા પર પરિણમી હતી, જેને નિષ્ફળ બનાવવામાં આવી હતી અને/અથવા રદ કરવામાં આવી હતી.જો કે, જ્યારે અન્ય અપીલકર્તાઓને સમજાયું કે એસ.સી.એ. નંબર ૮૪૦૨/૧૯૯૯માં વિદ્વાન સિંગલ ન્યાયમૂર્તિનો નિર્ણય ભુલભરેલ હતો અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા એલ. પી. એ. નંબર ૪૬૦/૨૦૦૨ દ્વારા તે આધાર પર ન્યાયી રીતે પડકારવામાં આવ્યો છે, ત્યારે જ તેમણે હાલની રિટ પિટિશન (એસ.સી.એ. નંબર ૧૨૬૦૨/૨૦૦૧) દાખલ કરવાનું પસંદ કરેલ. જો કે, ઉપરોક્ત રિટ અરજીમાં, આ અપીલકર્તાઓએ અગાઉના સમયે તારીખ ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના કબજા પંચનામા, જેમાં સામાવાળા રાજ્ય દ્વારા આ દસ્તાવેજના અસ્તિત્વનો, ખાસ કરીને, સમીક્ષા અરજીમાં ખાસ આગ્રહ રાખવામાં

આવેલ, ત્યારે કેમ પડકારવામાં આવેલ નથી તે અંગે કોઈ ખુલાસો કરવામાં આવ્યો નથી. રિટ પિટિશનમાં, વિલંબ અને બેદરકારી અંગે કરવામાં આવેલા એકમાત્ર રજુઆતને પરિચ્છેદ–૫ પરથી સમજી શકાય છે, જે નીચે મુજબ છેઃ

> "૫. અરજદારોએ કોઈપણ વિલંબ અથવા બેદરકારી વિના આ માનનીય અદાલતનો સંપર્ક કર્યો છે. **અરજદારો એવી ધારણા હેઠળ હતા કે આ બાબતમાં સ્વર્ગીય અંબાલાલ પુરુષોત્તમદાસ પટેલના મુખત્યાર દ્વારા ધ્યાન આપવામાં આવી રહ્યું છે અને તેથી તેમના માટે આ બાબતમાં આ માનનીય અદાલતનો સંપર્ક કરવો જરૂરી ન હતો.** અરજદારો ખેડૂતો છે અને કાયદાની આંટીઘુટીઓથી પરિચિત ન હતા, તેઓ જાણતા ન હતા કે અંબાલાલ પુરુષોત્તમદાસ પટેલનાં મૃત્યુ પછી તેમના મુખત્યાર કમલેશ પારેખની સત્તાનો અંત આવી ગયો હતો. કમલેશભાઈ પારેખે અરજદારોને ઉપરોક્ત લેટર્સ પેટન્ટ અપીલમાં અપીલકર્તાઓ વતી ઉપસ્થિત કરવામાં આવી શકે તેવા વાંધાઓની જાણ કરેલ હોવા છતાં, તેમણે અરજદારોને એ પણ જાણ કરેલ કે તેઓ જાણતા ન હતા કે તેઓ અંબાલાલ પુરુષોત્તમદાસ પટેલના મૃત્યુ પછી તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલ કુલમુખત્યારનામાં પર આધાર રાખી શકતા નથી અને હકીકતમાં તેમણે અરજદારોને પ્રતિકુળ પરિસ્થિતિમાં મૂકવા બદલ ખેદ વ્યક્ત કર્યો છે.અરજદારો રજૂઆત કરેલ છે કે આ

સંજોગોમાં સ્પેશ્યલ સિવિલ એપ્લીકેશન નંબર ૮૪૦૨/૧૯૯૯ અને સામાવાળાઓ દ્વારા ઉપરોક્ત સિવિલ એપ્લીકેશન તેમજ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલની કાર્યવાહીમાં લેવામાં આવેલા સમયને અરજદારો દ્વારા આ બાબતમાં આ માનનીય અદાલતનો સંપર્ક કરવા માટે લેવામાં આવેલા સમયને ધ્યાનમાં લેતા બાકાત રાખવામાં આવે. **અરજદારો રજૂઆત કરે છે કે તેઓએ કેસના સંજોગો અનુસાર વહેલી તકે આ માનનીય અદાલતનો સંપર્ક સાધેલ છે. અરજદારો વધુમાં રજૂઆત કરે છે કે આ માનનીય અદાલતનો સંપર્ક કરવામાં અરજદારોએ વિલંબ દ્વારા, જો કોઈ હોય તો, કોઈ પણ રીતે સામાવાળાઓને કોઈ પૂર્વગ્રહ અથવા નુકસાન પહોંચાડ્યું નથી. અરજદારો રજૂઆત કરે છે કે આ માનનીય અદાલત અરજીને ધ્યાનમાં લેવા માટે મહેરબાની કરે અને વિલંબ, સ્વિકૃતિ અથવા બેદરકારીના આધારે તેને નામંજુર ન કરવામાં આવે."** **(અવધારણા પૂરી પાડવામાં આવેલ છે)**

રિટ પિટિશનનો અગાઉનો ભાગ હકીકતો / તથ્યોની પૃષ્ઠભૂમિ અને એવા દાવા સાથે સંબંધિત છે કે અપીલકર્તાઓ હજુ પણ દર્શાવેલ જમીનના પ્રત્યક્ષ કબજામાં છે અને તેનો ઉપયોગ કૃષિ હેતુ માટે કરી રહ્યા છે, જે મહેસૂલી દફ્તર પરથી જોઈ શકાય છે.ખરેખર, મહેસૂલ દફ્તરનું અનુમાનિત મૂલ્ય હોઈ શકે છે, પરંતુ તેનું ખંડન કરી શકાય છે, જે આ કિસ્સામાં સામાવાળા રાજ્ય દ્વારા કબજા પંચનામા અને

ત્યારબાદની કાર્યવાહી પર આધાર રાખીને કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં મહેસૂલ દફ્તરમાં રાજ્ય સરકારનું નામ દાખલ કરવા માટે બરોડા સીટીના મામલાતદારને રજુ કરવામાં આવેલી અરજીનો સમાવેશ થાય છે, જે તારીખ ૧૧/૦૪/૧૯૮૬ની છે, અને જે મુજબ અનુક્રમે તા.૨૬/૦૯/૧૯૮૯ અને તા.૧૫/૦૨/૨૦૦૦ના રોજ નોંધ કરવામાં આવેલ હતી.

૧૬. દેખીતી રીતે જ, તેથી, અપીલકર્તાઓએ અગાઉની કાર્યવાહી કે જેણે આખરી પડાવ પર હતી તેના સંબંધમાં ઘોષણામાં વધુ રાહત માંગ્યા વિના જ તા.૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજના કબજા પંચનામાને પડકારવાના છેલ્લા પ્રયાસ વિશે વિચાર્યું હતું.

૧૭. તેથી, અમારા મતે, ડિવિઝન બેન્ચે એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે ૧૪ વર્ષ વીતી ગયા પછી અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશન વિલંબને કારણે નિરાશાજનક રીતે અવરોધિત હતી અને બેદરકારીયુક્ત હતી.હાલની કેસની વિલક્ષણ હકીકતોમાં ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલા ઉપરોક્ત દ્રષ્ટિકોણ સાથે અમે સંમત છીએ.

૧૮. આશ્ચર્યજનક રીતે, ખાસ પરવાનગી દ્વારા આ અપીલમાં, ડિવિઝન બેન્ચના ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષને પડકારવા માટે એક અસ્પષ્ટ આધાર ઉઠાવવામાં આવ્યો છે. વધુમાં, તે સંબંધમાં ખાસ પરવાનગી દ્વારા અપીલમાં કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઘડવામાં આવ્યો નથી. વધુમાં, જે આધારો પર ભાર મૂકવામાં આવે છે

તે એ છે કે ઉચ્ચ અદાલતે એવું કહીને ભૂલ કરી હતી કે રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં ૧૪ વર્ષનો વિલંબ થયો હતો અને ૧૯૭૬ના અધિનિયમની કલમ–૧૦(૫) હેઠળની તારીખ ૨૩/૦૧/૧૯૮૬ની નોટિસ, અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલને બજાવવામાં આવી ન હતી કારણ કે તેઓ તે પહેલાં જ તા.૩૧/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ મરણ ગયેલ હતા અને તેમને મોકલવામાં આવેલી નોટિસ તા.૦૨/૦૨/૧૯૮૬ના રોજ "માલિક મરણ ગયેલ છે"ના શેરા સાથે બજ્યા વગર પરત ફરેલ હતી. વધુમાં, અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલનાં કાનૂની વારસદારોને આ નોટિસ આપવામાં આવવી જોઈતી હતી. અત્યાર સુધી અગાઉ જણાવેલા તથ્યાત્મક બીબામાંથી, અમારા મતે, આ આધારો અપીલકર્તાઓ માટે કોઈ ઉપયોગી નથી. સામાવાળા રાજ્ય દ્વારા રજૂ કરાયેલી સ્વીકૃતિ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલને કલમ–૧૦(૫) હેઠળ જારી કરાયેલી પ્રથમ નોટિસ યોગ્ય રીતે તા.૨૬/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ બજવવામાં આવી હતી. તા.૨૩/૦૧/૧૯૮૬ના રોજ કલમ–૧૦(૫) હેઠળની બીજી નોટિસ જારી કરવામાં આવી ત્યાં સુધીમાં, અંબાલાલ પરસોત્તમભાઈ પટેલ (તા.૩૧/૧૨/૧૯૮૫ના રોજ) મૃત્યુ પામ્યા હતા.બીજી નોટિસ પણ અન્ય લોકો નામે ભીખાભાઈ મગનભાઈ પટેલ, નટવરભાઈ ભાઈલાલભાઈ પટેલ અને જયંતીભાઇ બાબરભાઈ પટેલને જારી કરવામાં આવી હતી. જો કે, અમે ઉચ્ચ અદાલતની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષને ઉલટાવવા માંગતા નથી કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશન નિરાશાજનક રીતે વિલંબિત હતી અને બેદરકારીયુક્ત હતી. હાલના કેસની હકીકતોમાં તે સંભવિત દ્રષ્ટિકોણ છે.

૧૯. સામાવાળાઓએ વધુમાં **લાર્સન એન્ડ ટુબ્રો લિમિટેડ** (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં **બલવંત નારાયણ ભાગડે વિરુદ્ધ એમ. ડી. ભાગવત અને અન્ય**[20], **બાલમોકંદ ખત્રી એજ્યુકેશનલ અને ઇન્ડસ્ટ્રીયલ ટ્રસ્ટ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય**[21] તેમજ **તમિલનાડુ હાઉસીંગ બોર્ડ વિરુદ્ધ કાનૂની પ્રતિનિધીઓ દ્વારા (સ્વ.) એ.વિશ્વમ**[22]ના કેસમાં અદાલતે સ્થાયી કાનૂની સ્થિતિ અંગે કે ફરજિયાત સંપાદન હેઠળ જમીનનો પ્રત્યક્ષ કબજો લેવો મુશ્કેલ છે તેવું સ્પષ્ટીકરણ આપ્યું હતું. વધુમાં, પંચોની હાજરીમાં પંચનામાનો મુસદ્દો તૈયાર કરવાની, કબજો લેવાની અને લાભાર્થીઓને પહોંચાડવાની કબજો લેવાની સામાન્ય રીત જમીનનો કબજો લેવાની સ્વીકૃત રીત છે. ત્યારબાદ, કબજો જમાવી રાખવો એ માત્ર ગેરકાયદેસર કબજા સમાન ગણાશે. **ભાસ્કર જ્યોતિ શર્મા** (ઉપરોક્ત) ના પરિચ્છેદ–૧૪ થી ૧૬ પર પણ આધાર મૂકવામાં આવેલ છે. જો કે, ઉચ્ચ અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચે નોંધેલા નિષ્કર્ષ સાથે સંમત થયા બાદ અમારા માટે આ પાસાઓ પર છણાવટ કરવાની જરૂર નથી કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા વર્ષ–૨૦૦૧માં દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશન, જેમાં તારીખ ૨૦/૦૩/૧૯૮૬ના રોજના કબજા પંચનામાને પડકારવામાં મર્યાદિત રાહત આપવામાં આવી હતી, તે બેદરકારીયુક્ત હતી. ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ડિવિઝન બેંચે નોંધ્યું હતું કે વિદ્વાન સિંગલ ન્યાયમૂર્તિએ આ મામલાના આ નિર્ણાયક પાસાને સંપૂર્ણપણે અવગણેલ છે અને અમને તે નિષ્કર્ષથી બેમત થવાનું કોઈ કારણ દેખાતું નથી.

---

20 (૧૯૭૬) ૧ એસસીસી ૭૦૦ (પરિચ્છેદ ૨૮)
21 (૧૯૯૬) ૪ એસસીસી ૨૧૨ (પરિચ્છેદ ૪)
22 (૧૯૯૬) ૮ એસસીસી ૨૫૯ (પરિચ્છેદ ૯)

૨૦. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખતાં, અમારા માટે અપીલકર્તાઓ દ્વારા અથવા સામાવાળા–રાજ્ય દ્વારા ગુણદોષ પર ઉઠાવવામાં આવેલી અન્ય દલીલો પર છણાવટ કરવી જરૂરી નથી.

૨૧. આમ કહીને, તે અનુસરવું આવશ્યક છે કે હાલની અપીલ ગુણદોષથી મુક્ત છે અને ઉચ્ચ અદાલતની ડિવિઝન બેન્ચના વાદગ્રસ્ત નિર્ણયને રિટ પિટિશનના શરૂઆતના આધાર પર સમર્થન આપવું જોઈએ.

૨૨. તદનુસાર, આ અપીલ વિફળ જવી જોઈએ. ખર્ચ અંગેના કોઈ આદેશ વિના તેને રદ કરવામાં આવે છે. પડતર વચગાળાની અરજીઓ, જો કોઈ હોય તો, તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

..... **ન્યાયમૂર્તિ**
(એ. એમ. ખાનવિલકર)

..... **ન્યાયમૂર્તિ**
(દિનેશ મહેશ્વરી)

નવી દિલ્હી;
૬ઠ્ઠી મે, ૨૦૨૦.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==========

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.